ਖੁਤਬਾ ਜੁਮਾ (24 ਜੁਲਾਈ 2026 ਈ. / 10 ਸਫ਼ਰ 1448 ਹਿ.)

التوكل والتفاؤل زمن الفتن والقلاقل

ਫ਼ਿਤਨਿਆਂ (ਮੁਸੀਬਤਾਂ) ਅਤੇ ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਤਵੱਕੁਲ (ਭਰੋਸਾ) ਅਤੇ ਉਮੀਦ

ਤਮਾਮ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਉਸ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਉਲੂਹੀਅਤ (ਪੂਜਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ) ਅਤੇ ਬਕਾ (ਸਦਾ ਰਹਿਣ) ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਸ਼ੁਕਰ ਅਤੇ ਹਮਦ-ਓ-ਸਨਾ (ਜਸ/ਉਪਮਾ) ਦਾ ਹਕੀਕੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਸੱਚਾ ਮਾਅਬੂਦ (ਪੂਜਣਯੋਗ) ਨਹੀਂ, ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਕ (ਸਾਂਝੀ) ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਉਹ ਹੀ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ।

ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਰਸੂਲ ਹਨ, ਜੋ ਤਮਾਮ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਫ਼ਜ਼ਲ (ਉੱਤਮ) ਅਤੇ ਤਮਾਮ ਅੰਬੀਆ ਅਤੇ ਰਸੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਾਕੀਜ਼ਾ (ਪਵਿੱਤਰ) ਹਨ। ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਦੀਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਰਹਿਮਤਾਂ ਨਾਜ਼ਿਲ ਹੋਣ ਆਪ 'ਤੇ, ਆਪ ਦੀ ਆਲ (ਪਰਿਵਾਰ) 'ਤੇ, ਆਪ ਦੇ ਨੇਕ ਅਤੇ ਤਕਵਾ ਵਾਲੇ ਸਹਾਬਾ ਕਰਾਮ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਕਿਆਮਤ ਦੇ ਦਿਨ ਤੱਕ ਇਖ਼ਲਾਸ ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ-ਕਦਮ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ।

ਹਮਦ-ਓ-ਸਲਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ:

ਐ ਈਮਾਨੀ ਭਰਾਵੋ! ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਤਕਵਾ (ਡਰ/ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ) ਅਖ਼ਤੀਆਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਦੀ ਰਜ਼ਾ (ਰਜ਼ਾਮੰਦੀ) 'ਤੇ ਹੁਸਨ-ਏ-ਜ਼ਨ (ਚੰਗੀ ਧਾਰਨਾ) ਨਾਲ ਸਰਸ਼ਾਰ (ਭਰਪੂਰ) ਕਰ ਲਵੋ। ਯਕੀਨ ਜਾਣੋ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਉਮੀਦਾਂ ਵਾਬਸਤਾ (ਜੋੜ) ਲਈਆਂ, ਉਹ ਕਦੇ ਨਿਰਾਸ਼ (ਨਾਮੁਰਾਦ) ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ; ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬਾਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਪਨਾਹ ਲੈ ਲਈ, ਉਹ ਕਦੇ ਸ਼ਿਕਸਤ (ਹਾਰ) ਨਾਲ ਦੋਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਦਾ ਫ਼ਰਮਾਨ ਹੈ:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَى قَوْمِهِمْ فَجَاءُوهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَانْتَقَمْنَا مِنَ الَّذِينَ أَجْرَمُوا وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ﴾

"ਅਤੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਅਸੀਂ ਆਪ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਰਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਵੱਲ ਭੇਜਿਆ, ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਨਾਹ (ਜੁਰਮ) ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੋਮਿਨਾਂ (ਈਮਾਨ ਵਾਲਿਆਂ) ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਹੱਕ ਸੀ।" (ਸੂਰਹ ਅਰ-ਰੂਮ: 47)

ਐ ਇਸਲਾਮੀ ਭਰਾਵੋ! ਇਹ ਇੱਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਛਾਈ ਅਤੇ ਬੁਰਾਈ, ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਤੰਗੀ ਦੇ ਦੌਰ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਤ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ: ਕਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਦੇ ਤੰਗੀ, ਕਦੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਦੇ ਗ਼ਮ। ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸੀਬਤਾਂ, ਦੁੱਖ-ਦਰਦ ਅਤੇ ਆਜ਼ਮਾਇਸ਼ਾਂ ਤਾਂ ਆਉਣੀਆਂ ਹੀ ਹਨ; ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ:

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾

"ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਡਰ, ਭੁੱਖ, ਅਤੇ ਮਾਲਾਂ, ਜਾਨਾਂ ਤੇ ਫਲਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਆਜ਼ਮਾਵਾਂਗੇ; ਅਤੇ ਸਬਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਦੇ ਦਿਓ।" (ਸੂਰਹ ਅਲ-ਬਕਰਾ: 155)

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਅੱਲਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਹਾਂ 'ਚ ਪਲਟਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸ਼ਾਇਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ:

تَجْرِي ثَمَانِيَةٌ عَلَى النَّاسِ كُلِّهِمْ ... وَلَا بُدَّ لِلْإِنْسَانِ يَلْقَى ثَمَانِيَهْ سُرُورٌ وَحُزْنٌ وَاجْتِمَاعٌ وَفُرْقَةٌ ... وَعُسْرٌ وَيُسْرٌ ثُمَّ سَقَمٌ وَعَافِيَهْ

"ਅੱਠ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਤਮਾਮ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਨਸਾਨ ਦੇ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ: ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗ਼ਮ, ਮਿਲਣ ਅਤੇ ਜੁਦਾਈ, ਆਸਾਨੀ ਅਤੇ ਤੰਗੀ, ਫਿਰ ਬੀਮਾਰੀ ਅਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ।"

ਅਤੇ ਇਹ ਗੱਲ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਗ਼ੈਰ-ਮਾਮੂਲੀ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਅਪਵਾਦ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਿਤਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਤਿਅੰਤ ਮਜਬੂਰੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਕਦਮ ਵਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਤਾਂ ਜੋ ਦੀਨ, ਜਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਤੇ ਵਤਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਹਜ਼ਰਤ ਅਬਦੁੱਲਾ ਬਿਨ ਅਬੀ ਔਫ਼ਾ (ਰਜ਼ੀ.) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ ਕਿ ਰਸੂਲੁੱਲਾਹ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

«أَيُّهَا النَّاسُ، لَا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ الْعَدُوِّ، وَسَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ، فَإِذَا لَقِيتُمُوهُمْ فَاصْبِرُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّةَ تَحْتَ ظِلَالِ السُّيُوفِ»

"ਐ ਲੋਕੋ! ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲ ਮੁਠਭੇੜ (ਲੜਾਈ) ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਨਾ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਅੱਲਾਹ ਤੋਂ ਆਫ਼ੀਅਤ (ਸਲਾਮਤੀ) ਮੰਗੋ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਬਤ-ਕਦਮ ਰਹੋ, ਅਤੇ ਜਾਣ ਲਵੋ ਕਿ ਜੰਨਤ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛਾਂਵਾਂ ਹੇਠ ਹੈ।" (ਮੁੱਤਫ਼ਿਕ ਅਲੈਹ)

ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਨਿਰਾਸ਼ਾ (ਮਾਯੂਸੀ) ਆ ਜਾਵੇ—ਉਹ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਜੋ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਸਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਚਕਨਾਚੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਬੋਝਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ (ਪਰ-ਉਮੀਦ) ਹੋਣ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਸਖ਼ਤ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ!

ਐ ਇਸਲਾਮੀ ਭਰਾਵੋ! ਬੇਸ਼ੱਕ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਦੀ ਸੀਰਤ (ਜੀਵਨ) ਅਤੇ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਤੇ ਗ਼ੌਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਖ਼ੌਫ਼ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਮੀਦ ਦਾ ਦਾਮਨ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਸਨ; ਤਾਂ ਜੋ ਦਿਲ ਮਾਯੂਸੀ ਅਤੇ ਮੁਰਦਾਦਿਲੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਾ ਹੋਣ।

ਸਹੀ ਬੁਖ਼ਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਹਜ਼ਰਤ ਖ਼ੱਬਾਬ ਬਿਨ ਅਰਤ (ਰਜ਼ੀ.) ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਦੀ ਖ਼ਿਦਮਤ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ, ਉਸ ਵਕਤ ਆਪ ਖ਼ਾਨਾ ਕਅਬਾ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ ਦਾ ਸਰਹਾਣਾ ਬਣਾਏ ਲੇਟੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਮੁਸ਼ਰਿਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਖ਼ਤ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਉਠਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ: *"ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਰਸੂਲ ! ਕੀ ਆਪ ਸਾਡੇ ਲਈ ਅੱਲਾਹ ਤੋਂ ਦੁਆ ਨਹੀਂ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ?!"*

ਆਪ ਉੱਠ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਮੁਬਾਰਕ ਚਿਹਰਾ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

«لَقَدْ كَانَ مَنْ قَبْلَكُمْ لَيُمْشَطُ بِمِشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ عِظَامِهِ مِنْ لَحْمٍ أَوْ عَصَبٍ، مَا يَصْرِفُهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَيُوضَعُ الْمِنْشَارُ عَلَى مَفْرِقِ رَأْسِهِ فَيُشَقُّ بِاثْنَيْنِ، مَا يَصْرِفُهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ، وَلَيُتِمَّنَّ اللَّهُ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ، مَا يَخَافُ إِلَّا اللَّهَ، وَالذِّئْبَ عَلَى غَنَمِهِ»

"ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕੰਘੀਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਮਾਸ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਕੁਰੇਚ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਜ਼ੁਲਮ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੀਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਆਰੀ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੀਰ ਕੇ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਤਕਲੀਫ਼ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੀਨ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਅੱਲਾਹ ਇਸ ਦੀਨ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਮਾਲ (ਪੂਰਨਤਾ) ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਏਗਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਸਵਾਰ 'ਸਨਆ ਤੋਂ' ਹਜ਼ਰਾਮੌਤ' ਤੱਕ ਸਫ਼ਰ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਬਸ ਇਹ ਡਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਿਤੇ ਭੇੜੀਆ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਖਾ ਜਾਵੇ।"

ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਪਿਆਰੇ ਨਬੀ ਹੀ ਹਨ ਜੋ ਔਖੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਅਦੀ ਬਿਨ ਹਾਤਿਮ (ਰਜ਼ੀ.) ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸਲਾਮ ਲਿਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਦੀਨ ਦੇ ਮਹਾਨ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੁਣਾਂਚਿ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

«يَا عَدِيُّ، هَلْ رَأَيْتَ الحِيرَةَ؟ ... فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَيُتِمَّنَّ اللَّهُ هَذَا الأَمْرَ حَتَّى تَخْرُجَ الظَّعِينَةُ مِنَ الحِيرَةِ حَتَّى تَطُوفَ بِالْبَيْتِ فِي غَيْرِ جِوَارِ أَحَدٍ، وَلَيَفْتَحَنَّ كُنُوزَ كِسْرَى بْنِ هُرْمُزَ ... وَلَيُبْذَلَنَّ المَالُ حَتَّى لاَ يَقْبَلَهُ أَحَدٌ»

"ਸੁਣੋ! ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸ ਦੀਨ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਬੇਬੱਸ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਰਬਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਹੀਰਾ (ਸ਼ਹਿਰ) ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?" ਮੈਂ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ: *"ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਬਾਕੀ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।"* ਆਪ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: *"ਉਸ ਜ਼ਾਤ ਦੀ ਕਸਮ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਹੈ! ਅੱਲਾਹ ਇਸ ਕੰਮ (ਦੀਨ) ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁਕੰਮਲ ਫ਼ਰਮਾਏਗਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਇਕੱਲੀ ਔਰਤ ਹੀਰਾ ਤੋਂ ਸਫ਼ਰ ਕਰਕੇ ਆਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਨਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੈਤੁੱਲਾ (ਕਅਬਾ) ਦਾ ਤਵਾਫ਼ ਕਰੇਗੀ। ਅਤੇ ਕਿਸਰਾ ਬਿਨ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਫ਼ਤਿਹ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ।"* ਮੈਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ: *"ਕਿਸਰਾ ਬਿਨ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਦੇ (ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ)?"* ਆਪ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ: *"ਹਾਂ! ਕਿਸਰਾ ਬਿਨ ਹੁਰਮੁਜ਼ ਦੇ, ਅਤੇ ਮਾਲ ਇਸ ਕਦਰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ।"*

ਹਜ਼ਰਤ ਅਦੀ ਬਿਨ ਹਾਤਿਮ (ਰਜ਼ੀ.) ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ: *(ਫਿਰ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਕਿ)* ਉਹ ਔਰਤ ਹੀਰਾ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਨਾਹ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੈਤੁੱਲਾ ਦਾ ਤਵਾਫ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਖ਼ੁਦ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਸਰਾ ਬਿਨ

ਹੁਰਮੁਜ਼ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਫ਼ਤਿਹ ਕੀਤੇ। ਅਤੇ ਉਸ ਜ਼ਾਤ ਦੀ ਕਸਮ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਹੈ! ਤੀਜੀ ਗੱਲ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰੀ ਹੋ ਕੇ ਰਹੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਰਸੂਲੁੱਲਾ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਫ਼ਰਮਾਈ ਹੈ। *(ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਐਬ ਅਲ-ਅਰਨਾਊਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।)*

ਐ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਬੰਦੋ! ਭਾਰੇ ਅਤੇ ਹਿਲਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਮੁਸੀਬਤ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਵੈਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗਜ਼ਵਾ-ਏ-ਖੰਦਕ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੋਮਿਨ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਬਿਆਨ ਫ਼ਰਮਾਈ ਹੈ:

﴿إِذْ جَاءُوكُم مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الحَنَاجِرَ وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا ۝ هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا﴾

"ਜਦੋਂ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਪਰੋਂ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਆ ਗਏ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਅੱਖਾਂ ਪੱਥਰਾ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਦਿਲ ਗਲੇ ਤੱਕ ਆ ਗਏ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅੱਲਾਹ ਬਾਰੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਮਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਵਕਤ ਮੋਮਿਨਾਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਮਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਹਿਲਾਏ ਗਏ।" (ਸੂਰਹ ਅਲ-ਅਹਜ਼ਾਬ: 10-11)

ਇਹਨਾਂ ਸਖ਼ਤ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਬੀ ਕਰੀਮ ਨੇ ਗ਼ੈਬ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਅੱਲਾਹ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜ਼ਾਹਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਹਾਬਾ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਮੀਦ ਅਤੇ ਹੌਸਲਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ਸੱਚੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇਹੋ ਤਰੀਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ, ਤੰਗੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਇਨਾਮ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ (ਪੋਜ਼ੇਟਿਵ) ਸੋਚ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ, ਸਖ਼ਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਲੱਗਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ! ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

﴿وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلاَّ بِاللَّهِ وَلاَ تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلاَ تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ﴾

"ਅਤੇ ਸਬਰ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਸਬਰ ਅੱਲਾਹ ਹੀ ਦੀ ਤੌਫ਼ੀਕ ਨਾਲ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ (ਮੁੰਕਰਾਂ) 'ਤੇ ਗ਼ਮ ਨਾ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੱਕਾਰਾਨਾ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਾ ਕਰੋ।" (ਸੂਰਹ ਅਨ-ਨਹਲ: 127)

ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੁਰਆਨ-ਏ-ਮਜੀਦ ਵਿੱਚ ਬਰਕਤ ਅਤਾ ਫ਼ਰਮਾਏ, ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਆਇਤਾਂ ਅਤੇ ਹਿਕਮਤ ਭਰੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਤੋਂ ਫ਼ਾਇਦਾ ਪਹੁੰਚਾਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਭ ਦੇ ਲਈ ਅੱਲਾਹ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੋ; ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਬਹੁਤ ਬਖ਼ਸ਼ਣਹਾਰ, ਬੇਹੱਦ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਦੂਜਾ ਖੁਤਬਾ

ਤਮਾਮ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਲਈ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਪੂਜਣਯੋਗ (ਮਾਅਬੂਦ) ਨਹੀਂ, ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਬੁਰਜ਼ਗ ਅਤੇ ਬੁਲੰਦ ਹੈ। ਅਤੇ ਮੈਂ ਗਵਾਹੀ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਬੀ ਮੁਹੰਮਦ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਅਤੇ ਰਸੂਲ ਹਨ। ਅੱਲਾਹ ਦੀਆਂ ਰਹਿਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਲਾਮਤੀ ਹੋਵੇ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਲ (ਪਰਿਵਾਰ) 'ਤੇ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਹਾਬਾ 'ਤੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁਹੱਬਤ ਤੇ ਅਕੀਦਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ 'ਤੇ।

ਹਮਦ-ਓ-ਸਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ:

ਐ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਬੰਦੇ! ਅੱਲਾਹ ਤੋਂ ਡਰੋ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਦੀਕੀ (ਕਰਬ) ਹਾਸਿਲ ਕਰੋ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਸ ਦੀ ਆਗਿਆਕਾਰੀ (ਇਤਾਅਤ) ਨਿਭਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਭਲਾਈ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਪਿਆਰੀ ਨਹੀਂ। ਅਤੇ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਤਕਵਾ ਅਤੇ ਅਹਿਸਾਨ (ਚੰਗੇ ਅਮਲ) ਦੋਵਾਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਹਰਗਿਜ਼ ਇਕੱਲਾ ਅਤੇ ਰੁਸਵਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ; ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦਾ ਹੈ:

﴿وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ ۝ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾

"ਅਤੇ ਅੱਲਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਉਸ (ਦੇ ਦੀਨ) ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਅੱਲਾਹ ਬਹੁਤ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ, ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹੈ। (ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ) ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਇਕਤਦਾਰ (ਹਕੂਮਤ/ਸ਼ਕਤੀ) ਬਖ਼ਸ਼ਾਂਗੇ ਤਾਂ ਉਹ ਨਮਾਜ਼ ਕਾਇਮ ਕਰਨਗੇ, ਜ਼ਕਾਤ ਅਦਾ ਕਰਨਗੇ, ਨੇਕੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇਣਗੇ ਅਤੇ ਬੁਰਾਈ ਤੋਂ ਰੋਕਣਗੇ। ਅਤੇ ਤਮਾਮ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਅੰਜਾਮ ਅੱਲਾਹ ਹੀ ਦੇ ਅਖ਼ਤੀਆਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।" (ਸੂਰਹ ਅਲ-ਹੱਜ: 40-41)

ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਦਰਦਾ (ਰਜ਼ੀ.) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰਸੂਲੁੱਲਾ ﷺ ਨੂੰ ਫ਼ਰਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸੁਣਿਆ:

«ابْغُونِي ضُعَفَاءَكُمْ؛ فَإِنَّكُمْ إِنَّمَا تُرْزَقُونَ وَتُنْصَرُونَ بِضُعَفَائِكُمْ»

"ਆਪਣੇ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖੋ; ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਦੀ ਹੀ ਬਦੌਲਤ ਰਿਜ਼ਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।" (ਇਸ ਹਦੀਸ ਨੂੰ ਇਮਾਮ ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਰਵਾਇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਐਬ ਅਲ-ਅਰਨਾਊਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।)

ਐ ਮੇਰੇ ਦੀਨੀ ਭਰਾਵੋ! ਅੱਲਾਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਬਦਗੁਮਾਨੀ ਫੈਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਚੋ! ਉੱਮਤ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਬਾਰੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ ਗੱਲਬਾਤ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਤੋੜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੰਜ-ਓ-ਮਾਯੂਸੀ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਵਧਾਨ! ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ ਦੇ ਅਲਫ਼ਾਜ਼ ਦੋਹਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਰਗੇ ਨਾ ਹੋ ਜਾਓ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਅੱਲਾਹ ਤਆਲਾ ਨੇ ਨਿੰਦਿਆ (ਮਜ਼ੰਮਤ) ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਹੈ:

﴿بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾

"ਬਲਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਗੁਮਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਸੂਲ ਅਤੇ ਮੋਮਿਨ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲ ਕਦੇ ਲੌਟ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ, ਅਤੇ ਇਹੋ ਗੱਲ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਗੁਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸੀ।" (ਸੂਰਹ ਅਲ-ਫ਼ਤਿਹ: 12)

*(ਨੋਟ: "**ਬੂਰ" (بُورً)** : ਇਹ "ਬਾਇਰ" ਦੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦੀ ਅਰਥ ਹੈ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਨਿਰਾਸ਼ ਅਤੇ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਇਨਸਾਨ।)*

ਅਤੇ ਸਹੀ ਮੁਸਲਿਮ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ (ਰਜ਼ੀ.) ਤੋਂ ਰਵਾਇਤ ਹੈ, ਉਹ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਸੂਲੁੱਲਾ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ:

«إِذَا قَالَ الرَّجُلُ: هَلَكَ النَّاسُ؛ فَهُوَ أَهْلَكُهُمْ»

"ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਕਹੇ ਕਿ ਲੋਕ ਤਬਾਹ (ਬਰਬਾਦ) ਹੋ ਗਏ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤਬਾਹ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।"

*(ਦੂਜੀ ਰਵਾਇਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ: "**ਫ਼ਹੁਵਾ ਅਹਲਾਕੁਹੁਮ" (فَهُوَ أَهْلَكَهُمْ)**—ਯਾਨੀ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਅਤੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ।)*

ਐ ਅੱਲਾਹ! ਈਮਾਨ (ਸ਼ਰਧਾ) ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪਿਆਰਾ ਬਣਾ ਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਹਾਵਣਾ (ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ) ਕਰ ਦੇ; ਅਤੇ ਕੁਫ਼ਰ (ਇਨਕਾਰ), ਨਾਫ਼ਰਮਾਨੀ ਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਨਾਪਸੰਦ ਬਣਾ ਦੇ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਹਦਾਇਤ (ਹੀਲੇ/ਸਹੀ ਰਾਹ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਫ਼ਰਮਾ।

ਐ ਅੱਲਾਹ! ਇਸਲਾਮ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗ਼ਲਬਾ (ਜੀਤ) ਅਤੇ ਇੱਜ਼ਤ ਅਤਾ ਫ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਸ਼ਿਰਕ ਤੇ ਮੁਸ਼ਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ-ਓ-ਰੁਸਵਾ ਕਰ।

ਐ ਅੱਲਾਹ! ਤਮਾਮ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ, ਅਤੇ ਮੋਮਿਨ ਮਰਦਾਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ/ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਫ਼ਰਮਾ—ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਵਫ਼ਾਤ ਪਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਸਭ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਦੇ।

ਐ ਅੱਲਾਹ! (ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਬੁਰਾਈ ਅਤੇ ਨਾਪਸੰਦ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖ, ਅਤੇ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਤੇ ਤਮਾਮ ਇਸਲਾਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮਨ ਅਤੇ ਇਤਮੀਨਾਨ ਦਾ ਗਹਿਵਾਰਾ (ਕੇਂਦਰ) ਬਣਾ।

ਐ ਅੱਲਾਹ! ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਡੇ ਭਰਾਵਾਂ, ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਫੋਰਸਿਜ਼, ਰੱਖਿਆ ਅਦਾਰਿਆਂ (ਡਿਫ਼ੈਂਸ ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਜ਼), ਨੈਸ਼ਨਲ ਗਾਰਡਜ਼, ਫ਼ਾਇਰ ਬ੍ਰਿਗੇਡ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਮਨ-ਚੈਨ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਤਮਾਮ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ (ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ) ਦੀ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਫ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ-ਕਦਮੀ ਅਤਾ ਫ਼ਰਮਾ।

ਐ ਅੱਲਾਹ! ਸਾਡੇ ਅਮੀਰ (ਸ਼ਾਸਕ) ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਲੀ-ਅਹਦ (ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ) ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਤੌਫ਼ੀਕ ਦੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਤੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਹਰ ਨੇਕੀ ਤੇ ਤਕਵਾ (ਪਰਹੇਜ਼ਗਾਰੀ) ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਫ਼ਰਮਾ।

ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਅੰਤਿਮ ਪੁਕਾਰ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਤਮਾਮ ਤਾਰੀਫ਼ਾਂ ਅੱਲਾਹ, ਰੱਬ-ੁਲ-ਆਲਮੀਨ (ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਰੱਬ) ਦੇ ਲਈ ਹਨ।

(ਖ਼ੁਤਬਾ-ਏ-ਜੁਮੁਆ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ)